

**SIMPOZIONUL NAȚIONAL
„EXPLORĂRI ÎN TRADIȚIA BIBLICĂ
ROMÂNEASCĂ ȘI EUROPEANĂ”**

**Ediția a VIII-a, Iași, 24-25 mai 2018
Sesiunea de deschidere**

Participanți: prof. dr. Adriana Zaiț, Directorul Departamentului de Cercetare Interdisciplinar – Domeniul Socio-Uman, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași; prof. dr. Lucia Cifor, Prodecan al Facultății de Litere, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași; pr. prof. dr. Ion Vicovan, Decanul Facultății de Teologie Ortodoxă „D. Stăniloae”, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași; prof. dr. Eugen Munteanu, Directorul Centrului de Studii Biblico-Filologice „Monumenta linguae Dacoromanorum” (moderator).

Oaspeți de onoare: dr. Liana Lupaș, American Bible Society, New York; acad. prof. dr. Andrei Eșanu, cercet. șt. dr. Valentina Eșanu, Academia de Științe a Moldovei; prof. dr. Alin Mihai Gherman, Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia.

Eugen Munteanu: Înainte de a începe oficial, se cuvinte să facem o rugăciune sub îndrumarea părintelui decan.

(Se rostește rugăciunea Tatăl nostru. Părintele Vicovan acordă binecuvântarea.)

Eugen Munteanu: Deci lucrările celei de-a opta ediții a simpozionului nostru s-au deschis. Stimați participanți, vă mulțumesc întâi tuturor pentru această participare, mulțumesc celor care s-au ocupat concret de organizarea acestei ediții și îmi permit, în calitate de coordonator al comitetului de organizare, să moderez această ședință, să invit la cuvânt pe cei care am considerat că e bine să participe la această ședință festivă, și anume este vorba de cei trei oaspeți de onoare ai noștri, colegii noștri de la New York, Chișinău și Alba Iulia. Anii trecuți am avut oaspeți de onoare de la Roma, de la Milano, de la Saarbrücken, din Irlanda, de la Madrid, din Spania și din alte țări, chiar de la München. Anul acesta avem doi oaspeți de onoare din străinătate. Doamna profesoară Liana Lupaș este un specialist român cunoscut în studii clasice, dar, în același timp, de câțiva ani buni s-a ocupat cu, dacă am înțeles eu bine, Biblioteca Societății Biblice Americane. De asemenea, domnul profesor academician Andrei Eșanu de la Chișinău e un cunoscut istoric, dar, între multiplele sale preocupări, se ocupă și cu textele românești vechi.

Cele două comunicări de astăzi, pe care le vom asculta după pauză, vor fi foarte interesante și ne vor informa despre lucruri mai puțin cunoscute, și anume despre situația edițiilor biblice în America, în secolele XVI-XVIII, și despre dinamica aceasta a edițiilor biblice în spațiul slav și în cel de interferență culturală românească.

De asemenea, îi mulțumim pentru prezența domniei sale doamnei Adriana Zait, directoarea Departamentului Interdisciplinar Socio-Uman al Universității, doamnei prodecan Lucia Cifor, care va vorbi în numele Facultății de Litere, și, *last, but not least*, domnului părinte decan Vicovan, care este și unul dintre co-organizatorii acestui eveniment. Voi da fiecăruia cuvântul să-și spună părerea, salutarile, îndrumările, dar îmi permit, mai înainte, să vă rețin atenția cu niște considerații generale. Celor care nu știu sau au uitat le amintesc că suntem la ediția a opta a colocviului anual pe care l-am inițiat în urmă cu opt ani în cadrul Departamentului de Cercetare Interdisciplinar – Domeniul Socio-Uman al Universității și anume, mai precis, în cadrul Centrului de Studii Biblico-Filologice *Monumenta linguae Dacoromanorum*, întemeiat în 2009, cu scopul precis de a edita *Biblia de la București* și manuscrisele contemporane paralele. Pe lângă acest scop principal, care a fost finalizat în 2015, cercetătorii de acolo, care sunt de fapt organizatorii colocviului de astăzi – și le mulțumesc acum pe rând tuturor: este vorba despre cercetătorii Mădălina Ungureanu, Ana Maria Gînsac, Iosif Camară, la care s-au adăugat domnul Ioan Mihalcea și doamna Mioara Dragomir, care fac parte din Asociația noastră, Asociația de Filologie și Hermeneutică Biblică din România. Colocviul nostru a devenit destul de vizibil în spațiul de specialitate, deși, după cum ni se spune și spunem și noi, ocupăm o fâșie de interes, o nișă destul de precisă și de restrânsă. Ceea ce vreau să spun este că această idee trebuie cumva nuanțată, ba chiar, să zicem așa, reformulată. De fapt, prin domeniul nostru comun de preocupări, noi ne situăm într-una dintre cele mai importante zone ale cunoașterii umaniste. Desigur, lucrurile au părut cumva ciudate la început, fiindcă noi venim după o evoluție istorică îndelungată în care acest tip de studii nu a existat, a fost marginalizat sau a fost considerat o problemă sau un apanaj al Bisericii. În realitate, prin studiul *Sfintei Scripturi* noi ne aflăm în centrul culturii europene, deci avem un mare privilegiu, acela de a fi foarte aproape de ceea ce definește identitatea culturală europeană și identitățile naționale. *Sfânta Scriptură* este implicată în mentalul colectiv, în evoluția culturală a fiecărei națiuni europene atât de mult, încât uneori nici nu ne mai dăm seama, și atunci când începem să facem un studiu științific, de fapt noi ne îndreptăm către izvoarele culturii europene. Așadar, ar trebui să ne felicităm pentru acest noroc, mai ales generația mai tânără, că ne îndreptăm către interesul profesional pentru o zonă foarte importantă și ar trebui să fim cumva mulțumiți că venim să acoperim un gol istoric. Este atât de mult de făcut, sunt atât de multe lucruri de făcut în cultura românească, încât cele patru zone tematice pe care le-am formulat noi, încă de la început, nu acoperă decât în parte vastitatea domeniului. Și, vă amintesc, aceste zone tematice sunt următoarele: *Istoria receptării textului sacru*, *Hermeneutica biblică*, *Problematika filologică*, și, în fine, *Problematika traductologică*. După cum se vede, aici se pot încadra nuanțe de interes diferite; ceea ce este iarăși un

aspect specific, o caracteristică a domeniului nostru de preocupare comun, este caracterul oarecum natural interdisciplinar al acestor cercetări, fiindcă, după cum vedeți, și ne uităm în lista participanților, anul acesta avem 35 de participanți, în general sunt tineri specialiști care vin din domeniul filologiei și al teologiei, dar sunt și istorici, ba chiar am avut în trecut, dacă nu mă înșel, și sociologi. Cred că ar trebui să atragem în anii viitori oameni cu preocupări literare, fiindcă domeniul acesta al impactului dintre universul biblic și literatură este la rândul lui foarte vast și foarte fascinant, ca să nu menționez decât figurile biblice, metaforele recurente în literatură și marile texte literare care au structuri care pleacă sau derivă din limbajul biblic. Noi avem un prieten în Spania, la Rioja, profesorul Turza, a fost de două ori invitatul nostru de onoare și editează acolo o publicație anuală foarte solidă, și anume *Biblias Hispánicas*, și cea mai mare parte a contribuțiilor de acolo se referă la impactul literaturii spaniole cu textul biblic; sunt extrem de interesante.

Prin urmare, constatăm că, fiind la început o inițiativă filologică, acest simpozion va deveni, în mod evident, încet-încet, un loc al tuturor, un loc în care se întâlnesc, la vârsta în care dialogul este întotdeauna foarte necesar, tineri de diferite profesii ori de diferite orientări. Nu vreau să vă rețin prea mult atenția, prin urmare vom purcede la cuvântările de salut. Și o s-o luăm într-o ordine care implică și ierarhia și politețea, și anume o voi ruga pe doamna directoare Adriana Zaiț să își rostească cuvântul.

Adriana Zaiț: Mulțumesc frumos! Bună dimineața! Mulțumesc pentru oportunitate. Aș începe prin a spune că lucrurile temporare durează câteodată mai mult decât ne așteptăm. De fapt, eu sunt astăzi în aceeași poziție pe care o aveam și anul trecut, aceea de director interimar al acestui Departament, funcție care se pare că s-a prelungit și nu știu exact care va fi finalul ei. Asta nu înseamnă că nu-mi face plăcere să fiu aici. Profit de prilej pentru a transmite și cuvântul de bun venit din partea domnului profesor Mangalagiu, care se scuză pentru că o invitație neașteptată undeva la o comisie legată de cercetarea la nivelul Uniunii Europene l-a făcut să plece din Iași, astfel încât nu poate fi astăzi aici, dar vă transmite salutările domniei sale și urări de succes pentru dezbaterile conferinței. Eu reflectam ieri la o altă conferință a unui departament foarte dinamic, pe care l-am descoperit în această calitate doar în momentul în care am avut prilejul și răbdarea să-l cunosc, să-l înțeleg, o conferință pe teme de viitor digital, și mă întrebam care sunt conexiunile între tradiția biblică, memorie, viitorul nostru. Mă gândeam că, de fapt, pentru a avea un viitor, trebuie să ne cunoaștem întâi de toate trecutul, să-l înțelegem, să ne cunoaștem, să ne definim într-o manieră inteligentă identitatea culturală, așa cum, de altfel, și domnul profesor Munteanu spunea, iar identitatea religioasă este parte din această identitate culturală, pe care o putem descoperi cel mai adesea prin întâlnirile repetate cu tot ceea ce este diferit de noi. Învățăm mult mai mult despre noi înșine atunci când suntem în astfel de întâlniri cu persoane, cu teorii, cu idei care ne neagă propriile credințe. Și m-am întrebant atunci: poate fi vorba oare și de un viitor digital al memoriei noastre sau al identității noastre religioase? M-am

aplec, l-am invocat, să spunem, în ajutor pe Sfântul Augustin în calitatea lui de filozof, el spunea că memoria e ca un palat imens, un spațiu foarte generos, în care vom regăsi imagini foarte diferite aduse acolo de toate simțurile noastre și că unele dintre cele mai puternice, care dăinuie acolo, sunt cele aduse de fapt nu de evenimente, ci de trăiri, de emoții. Prin urmare, dacă memoria aceasta ar fi un fel de hard disk de pe care am putea rechema atunci când avem nevoie lucrurile de care avem nevoie, lucrurile ar putea să fie destul de simple. Se pare că nu e totuși chiar așa, pentru că, dacă de pe un hard disk ori de câte ori eu utilizez niște date, le voi găsi în forma în care le-am lăsat, cu memoria lucrurile stau puțin mai complicat. Același Augustin spunea că timpurile noastre, ca indivizi, sunt de trei feluri: un prezent al lucrurilor trecute – memoria, un prezent al lucrurilor prezente – percepția, și nu realitatea, ci percepția noastră despre realitate, și un prezent al lucrurilor viitoare – așteptarea, așteptările noastre. Prin urmare, toate aceste timpuri sunt legate între ele prin mecanisme și delicate, dar și extrem de puternice în același timp. Tot ceea ce vine din trecut ne explică ceea ce suntem. Tot ceea ce facem ne influențează prezentul, și felul în care trăim, ne amintim și rechemăm emoțiile ne modelează practic viitorul. Ori de câte ori rechemăm din memorie emoții, evenimente, vom constata că ele sunt diferite, apar reinterpretări, apar rescrieri. Într-un anumit mod, poate ciudat, am putea interpreta *Biblia* ca o carte a memoriei, dar ca una în care nu atât evenimentele în sine au importanță, cel puțin pentru un muritor de rând ca mine, ci mai degrabă emoțiile, trăirile aceluia trecut. Și așa merge poate puțin mai departe – și să-mi scuzați comparația – poate că ar fi ca un fel de imensă rețea socială a trecutului, așa cum avem în clipa de față rețele sociale pe care activăm. Și, dacă privim lucrurile dintr-o astfel de perspectivă, atunci trebuie să fim conștienți de faptul că la vremea respectivă grupurile au influențat povestitorul trecutului. Aceleași grupuri au dus la transformări, la interpretări, la modificări. Grupurile prezentului influențează modul în care oamenii prezenți interpretează trecutul, iar prin emoțiile la care vom face trimitere vom influența practic și viitorul. Așa încât mi se pare extrem de util un astfel de demers de interpretare, de întoarcere către tradiția biblică nu atât într-un sens neapărat teologic, cât cu o importanță mult, mult mai largă pentru ceea ce suntem și pentru ceea ce vrem să fim. Nu pot, prin urmare, decât să vă doresc succes, să vă doresc dezbateri cu folos și acele emoții potrivite pentru responsabilitatea pe care o aveți în modelarea viitorului nostru. Succes! Mulțumesc!

Eugen Munteanu: Mulțumesc foarte mult doamnei profesoare Zaiț. Evocarea cunoscutului pasaj din cartea a XIII-a a *Confesiunilor* Sfântului Augustin referitor la timp este cum nu se poate mai potrivită și-mi oferă și mie prilejul de a face o foarte scurtă reflecție asupra acestui fenomen, acestei idei. În fond, noi sperăm că, dacă ne bazăm pe o tradiție foarte veche și puternică, care este tradiția acestei culturi, cultura europeană, avem din start un avantaj. Când spun noi, mă refer nu numai la noi, grupul MLD, cercetători cu această calificare, ci și la prietenii noștri care vin în fiecare an ca să ne întâlnim să discutăm pe această temă. Deci, urcându-ne, ca să

parafrazez un cunoscut filozof scolastic, pe umerii unui uriaș, nu avem cum să nu vedem foarte departe.

Prin urmare, șansa ca tradiția pe care noi credem că o întemeiem acum să ne supraviețuiască este foarte mare. Eu am credea că ne va supraviețui. Deci eu sunt sigur că, dacă suntem la ediția a opta, va veni și cea de-a XX-a, o să serbați jubileul adevărat. Vă informez că suntem, potrivit programului, participanți la colocviu din Iași, București, Alba Iulia, Pitești, Cluj, Roman, Baia Mare, Chișinău și Galați. Dacă în viitor vom reuși să dăm și o dimensiune internațională mai pregnantă, ar fi și mai bine. Noi reușim în fiecare an, cu eforturi foarte mari, să invităm oameni care au ceva să ne spună, dar mă gândesc că poate am putea lărgi în viitor și invitația către oameni mai tineri care au preocupări în acest domeniu. Vă mai informez, de asemenea, stimați participanți, că, în fine, putem să vă oferim ultimele două volume apărute recent cu lucrările edițiilor din ultimii doi ani ale simpozionului; grație eforturilor colegelor noastre Mădălina Ungureanu și Ana Maria Gânsac, dacă nu mă înșel, avem aici pe masă în spate volumele al VI-lea și al VII-lea. Volumul al V-lea urmează să apară săptămânile viitoare grație eforturilor în fine și în cele din urmă focalizate eficient ale colegului Camară. Deci am fost cam în întârziere și acum putem să raportăm celor care s-au încrezut în noi că în fine am reușit să publicăm aceste două volume, deci suntem la al VII-lea volum, iar ce vom discuta astăzi va constitui material pentru volumul al VIII-lea. De asemenea, dacă vedeți cu atenție programul, constatați că am programat după-amiază și o masă rotundă. Ideea a fost a domnului Camară și a părintelui Bahrim, a unuia dintre ei sau a amândurora împreună, și anume vom discuta despre traduceri și edițiile din literatura patristică, o temă foarte interesantă. Acum îi cer permisiunea părintelui Vicovan să oferim din nou unei doamne cuvântul, și anume doamna prodecan Lucia Cifor, care reprezintă Facultatea de Litere căreia îi aparținem cu toții, simbolic mai mult, dar cu tot sufletul.

Lucia Cifor: Bună ziua, mai întâi, tuturor. Sunt onorată să particip la deschiderea lucrărilor acestui Simpozion, la care nu am venit prima dată nici în calitate de prodecan și nici în calitate de participant. La câteva ediții anterioare am fost prezentă și cu comunicare. Vreau mai întâi să vă asigur, domnule profesor Eugen Munteanu, stimați invitați, stimați participanți, domnule profesor părinte decan Ion Vicovan și tuturor celorlalți, să vă asigur de respectul și admirația de care se bucură această manifestare din partea colegilor mei de la Facultatea de Litere, de la care, după cum bine spunea domnul profesor Eugen Munteanu, participă aproape în fiecare an profesori, cercetători, doctoranzi, uneori chiar și masteranzi, facultate care și specializează pentru domeniile de vârf ale acestui simpozion, între care sunt cele pomenite de domnul profesor: exegeza biblică, hermeneutica biblică, filologia, poate că cu filologia ar fi trebuit să încep, și, evident, traductologia. Ar trebui amintit, de asemenea, studiul extrem de important al disciplinelor clasice, studiul limbii latine și studiul limbii vechi grecești, care încă se mai fac în facultatea noastră și fac această pledoarie pentru a ne întoarce la umanioarele clasiciste, întrucât situația lor a fost întotdeauna una dificilă și este pe tot globul, în sensul că marile

universității nu-și permit întotdeauna să susțină pe banii lor, cum s-ar spune, aceste oaze de cultură greco-latină, indispensabile însă pentru a ne înțelege ceea ce se cheamă tradiție culturală românească biblică și europeană, sau, cum se cheamă exact colocviul, tradiție biblică românească și europeană. Eu aș spune că nu numai tradiția biblică, europeană și românească, au nevoie de studiul limbii grecești și al limbii latine, ci toată tradiția lumii europene, toată cultura europeană și cultura românească în mod implicit, întrucât, dacă ne-am referi la un cuvânt spus de Hans-Georg Gadamer, cel care definea cultura drept domeniul care cuprinde tot ceea ce crește prin împărțire – și el făcea referință și la cuvântul *a comunica*, în germană *mitteilen*, spunea el, ce cuvânt frumos are limba germană pentru *a comunica*, pentru că *enteilen* înseamnă a împărți iarăși cu alții ceva care, prin împărțire, nu se împuținează, ci crește. Am putea spune că acest simpozion este o demonstrație a ceea ce înseamnă cultura de fapt: împărțirea care duce la sporirea și nu împuținarea lucrurilor care se împart, a informațiilor, a cunoștințelor, a metodelor, a viziunilor de studiu, a principiilor – să spunem – de cercetare, a diverselor surse vechi filologice, biblice și de orice altă natură și nu numai că nu se împuținează, ci cresc, pentru că, comunicându-ne unii altora rezultatele la care am ajuns, practic dăm mai departe, insuflăm, inspirăm, dacă vreți, conduite și comportamente, fixăm valori, sensuri și, de ce nu?, poate că participăm și la construirea unor convingeri, a unor atitudini și sentimente, să spunem, mai autentice, adevărate, vii, care să ne instaleze, ca să spunem așa, folosind iarăși cuvintele unui alt mare filozof, Martin Heidegger, să ne facă prezenți în ceea ce ajunge la prezență.

Reluând ceea ce spunea doamna Zaiț citând din Fericitul Augustin, de fapt ceea ce ne lipsește nouă este absența a ceea ce ajunge la prezența noastră, or tot trecutul cultural este imanentizat, cum bine spunea domnul profesor Eugen Munteanu, în limbă, în formele limbii, în structurile și codificările stilistico-retorice și poetice, și are dreptate domnia sa că aici avem încă de lucru, suntem încă așteptați să facem cercetări pe baza a ceea ce filologii, traductologii, clasicisții stabilesc și finalizează în demersurile lor, întrucât vreau să vă spun din cercetările proprii – cu o lucrare din această cercetare am fost și la acest simpozion – am constatat că inclusiv receptarea lui Eminescu a suferit din pricina absenței pregătirii teologice și a culturii patristice serioase din zona de cultură a celor mai importanți eminescologi români. În mod paradoxal, cei mai buni – să spunem – dintre eminescologii străini care au sesizat, de exemplu, resursele patristicii în ceea ce se numește metafore, structuri biblice și eu aș adăuga aici și procedeele alegorice și cu înțelesul de alegoreză sau alegoria – lectură, despre care scrie un studiu foarte frumos doamna profesor universitar Mihaela Paraschiv și care este cercetat foarte mult în zona, să spunem, studiilor biblice, dar mai puțin având în vedere alegoreza în studiile literare; ei bine, am constatat că cei mai buni dintre cei care au reflectat resursele patristice ale gândirii lui Eminescu și ale limbajului poetic eminescian sunt doi cercetători de factură străină: Rosa del Conte, care a dat un studiu excepțional despre Eminescu, și Henning Krauss, un specialist profesor universitar la Universitatea din Augsburg, care, cercetând o poezie care pare minoră, de factură patriotică, *Ce-ți doresc eu ție,*

dulce Românie, a constatat că modelul occidental al acestei forme de poezie patriotică foarte în vogă în perioada respectivă în toată Europa nu este lucrat de Eminescu după influență europeană, că toate metaforele, toate alegoriile sau elementele din alegoriile folosite acolo sunt de fapt din altă sferă și aparțin mai degrabă alegoriei – alegoreză, că Eminescu a resubstanțiat conținutul mitico-simbolic al marilor metafore și formule retorice ale poeziei patriotice din secolul său. Dar, pentru asta, cum spuneam, trebuie erudiție filologică și cultură biblică pe cât posibil, să spunem, făcută după sursele și resursele cele mai bune. Părerea mea este că abia după '90, în spațiul culturii române în diverse centre ale culturii române – și Iașul cred că aici a câștigat un loc de cinste, în special prin eforturile extraordinare ale echipei și ale școlii de filologie, dacă aș putea să o numesc așa, pe care o conduce de atâta vreme domnul profesor Eugen Munteanu și, prin rezultatele elevilor săi, aș putea spune că abia acum s-a constituit baza, s-au pus cele mai bune premise pentru studierea în cunoștință de cauză a ceea ce numim resursele limbii vechi ale lui Eminescu și, de exemplu, să înțelegem mai bine de ce Eminescu n-a fost într-o măsură pentru occidentalizarea literaturii, a poeziei, așa cum i-ar fi cerut Maiorescu de fapt, și aici este o întrebare de discuție care merită să fie purtată. Cert este că nu aveam până acum nici edițiile extraordinar de necesare ale diverselor opere biblice, ne referim aici la ediții ale Bibliei, versiuni, traduceri, nu aveam foarte multe din textele vechi care ajunseseră și erau cunoscute de Eminescu, nu aveam, ca să spunem așa, era chiar interzisă sublinierea în afara incintelor din jurul Patriarhiei sau a Mitropoliilor importante, unde existau facultăți de teologie, era aproape descurajată cercetarea din incinta acestor focare de cultură bisericească, a limbii bisericești. Limba bisericească a contat enorm în organizarea limbajului poetic românesc și Eminescu – despre care toți vorbim că ar fi poetul național – de fapt reușita poeziei lui Eminescu se bazează în cea mai mare măsură, o spune Rosa del Conte, pe ceea ce ea numește uzul culturii patristice, ar rămâne să demonstrăm asta. Eu vă mulțumesc, îi felicit pe organizatori pentru cea de-a opta ediție și vă doresc mult succes!

Eugen Munteanu: Mulțumesc, doamna prodecan. Îmi permit iar să spun un cuvânt – două. Doamna Cifor a pus punctul pe *i*, ca să spun așa, în ceea ce privește sarcinile noastre cele mai importante. Înainte nu aveam ediții. Acum avem Biblia integrală, avem în ediție filologică cele două manuscrise, avem și Manuscrisul lui Milescu publicat separat, dar celelalte încă nu. Deci noi avem o datorie, domniile voastre mai ales, cei care doriți să vă faceți o profesiune sau cei care ați optat deja să vă faceți, să vă gândiți și la puterea acestor instrumente de lucru, fiindcă și acestea lipsesc.

Știm bine că folosim instrumente în limba engleză, în limba germană, în limba franceză și anume: dicționare... noi n-avem concordanța a Bibliilor românești, a trecut destul de mult timp ca edițiile din secolul al XVIII-lea și al XIX-lea să fie deja documente istorice, merită reeditate, nu avem un dicționar de nume proprii biblice, în germană sunt câteva, care ar schimba cercetările de exegeză literară și onomastică literară, de exemplu. Nu avem un dicționar român-grec, cel puțin al *Noului*

Testament, dacă nu și al *Septuagintei*. Aceste lucruri se pot face exact de oameni cu pregătirea pe care v-ați însușit-o. Prin urmare, eu nu voi înceta să vă îndemn și să particip, în măsura forțelor mele din ce în ce mai restrânse, ca să zic așa, să inițiați și să duceți la capăt. Pentru asta îți trebuie, firește, și o încurajare instituțională și financiară, prin proiecte și așa mai departe, dar nu aceasta este esențială. Sunt în măsură să vă spun că entuziasmul și dorința de a face ceva aduce și celelalte, după cum se vede. Deci concordanțele, edițiile, dicționarele sunt instrumentele de care avem nevoie să le folosim noi înșine și care ne și legitimează, fiindcă o cultură majoră, nu-i așa?, are aceste instrumente. În fine, vom mai vedea. Discutăm oricum la masa rotundă despre astfel de probleme în această direcție. Am uitat să spun și spun acum că ne bucurăm și anul acesta de binecuvântarea Înalt Prea Sfințitului Teofan, Mitropolitul, Părintele Mitropolit care anul trecut a fost prezent, anul acesta este prezent prin binecuvântarea sa, așa încât părintele Ion Vicovan va vorbi, se înțelege, în calitate de decan și membru al comitetului de organizare, dar am înțeles că are și această sarcină din partea Părintelui Mitropolit, de a rosti salutul domniei sale. Părinte Vicovan...

Pr. Ion Vicovan: Mulțumesc! Stimate domnule profesor, stimați membri ai prezidiului, prea cuvioase părinte consilier, preocupernici părinți profesori, doamnelor și domnilor profesori, dragi studenți și elevi. Într-adevăr, sunt într-un fel și gazdă pentru că m-a delegat Părintele Mitropolit să transmit un cuvânt din partea Înalt Preasfinției Sale, având în vedere că astăzi are loc la București ședința Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și nu putea să lipsească; de altfel, anul trecut, cum ați și spus, a fost prezent și nu doar că salută această inițiativă și lucrare a dumneavoastră, ci o și binecuvintează și o susține la modul foarte concret. Mă bucur că sunt la cea de-a opta ediție în general și a doua în spațiul Mitropoliei noastre și, după cum spuneam și anul trecut, mai ales în această sală, nu doar pentru că este frumoasă, recent restaurată, ci și pentru faptul că poartă numele ctitorului ei, ați văzut, doctor Iustin Moiescu, cel care a fost mitropolit al Moldovei dar, în mod deosebit, a fost unul dintre cei mai mari bibliști români, cu studii la Strasbourg și Atena, unde și-a susținut doctoratul, primind cea mai înaltă distincție a Academiei elene; a fost profesor de teologie biblică, *Noul Testament* în special, la Facultățile de Teologie din Cernăuți, Varșovia și București, așa încât este o legătură și de suflet, după cum spunea și doamna director, acest Centru de studii biblico-filologice are o istorie și o lucrare foarte importantă în spate, se poate vedea acolo ultima lucrare, *Vechiul Testament* al lui Nicolae Milescu Spătarul, și ne bucură și onorează, domnule profesor, și vă felicit pentru faptul că sunteți și inițiatorul, și organizatorul și sufletul acestei manifestări nu doar academice, și credem că începutul pe care l-ați pus și traiectoria pe care ați dat-o este cea mai bună, având în vedere numai cât ne-ați spus cât ar fi de lucru pe cele patru direcții tematice, precum și faptul că se simte nevoia instrumentelor: enciclopedii, ediții critice, dicționare și așa mai departe. Și mă bucur că acest eveniment are loc cu ocazia sărbătoririi centenarului și în proximitatea unor evenimente care s-au desfășurat în Arhiepiscopia noastră, în Facultatea noastră, în

Universitatea noastră. Recent am avut în cadrul Facultății Simpozionul internațional „Dumitru Stăniloae”, aflat la ediția a șasea, care a fost prefațată între altele și de prezența domnului profesor – și vă mulțumesc public din nou – la acea vastă dezbateră în care ați venit cu perspectiva lingvistului, a filologului, pentru că, vorbind de întregirea României, cum cred că este cel mai frumos și corect, s-a spus și este evident că limba, credința au avut rol determinant, și domnul profesor tocmai aceasta a reliefat, pornind și de la preocupările pe care domnia sa le are în domeniul biblic. De asemenea, a avut loc o întâlnire, tot la Iași, și ne-am bucurat și de acest fapt, în zilele de 14-15 mai, a profesorilor de teologie biblică din Patriarhia Română, și m-am bucurat de faptul că domnul profesor a acceptat invitația noastră de a avea o întâlnire cu profesorii de teologie biblică, a fost o sesiune foarte interesantă, benefică și cred că poate și un nou început. E foarte importantă prezența filologului, a lingvistului, dar și a teologului când este vorba de textele sacre, textele biblice și așa mai departe. Pentru că Biblia se bucură de o mare importanță de un număr de ani, ea este serbată în 13 noiembrie, este la nivel național, poate și european, pentru că în 13 noiembrie este serbat Sfântul Ioan Gură de Aur, cel mai mare exeget al *Sfintei Scripturi*. Mulțumesc și doamnei prodecan pentru frumoasele cuvinte pe care le-a spus și despre Eminescu, se cunoaște faptul că era un apropiat al Bisericii și în special al Mănăstirii Agafton, că mai mulți membri ai familiei erau monahi, respectiv monahii și își dorea ca atunci când va trece la viața veșnică, despre care vorbește și ne asigură *Sfânta Scriptură*, să audă cântarea *Lumină lină* pe care o auzea la Mănăstirea Agafton unde participa adesea la slujba Vecernici. Dincolo de ceea ce a însemnat *Sfânta Scriptură*, că este cea mai des citită carte, de faptul că ea stă la baza culturii europene, cum am spus, și astfel ne întorcem într-un fel la rădăcini și este important pentru că unii nu știu, alții nu recunosc aceste rădăcini și, prin această manifestare și altele asemenea acesteia, poate trezim un pic interesul, ceea ce este foarte important, sigur, spune atât de frumos pe de o parte Simion Mehedinți că un popor valorează cât a înțeles din *Sfânta Scriptură*, iar un mare profesor de teologie de la Academia Teologică din Arad, mort la Aiud în 1961, a scris despre aceasta cele două volume foarte frumoase, pereche: *Religia iubirii* și *Religia culturii*, iar un autor francez se întreba dacă ne putem imagina ce ar fi însemnat sau ce ar însemna lumea fără contribuția creștinismului și a *Sfintei Scripturi*. Și spunea să închidem ochii pentru câteva clipe și să facem un exercițiu de imaginație: ce ar însemna arhitectura fără arhitectură de inspirație creștină, ce ar însemna pictura, ce ar însemna poezia, ce ar însemna muzica și așa mai departe; zice că, dacă am deschide ochii, am vedea că este un imens pustiu. Și cred – și cu aceasta mă apropiu de final, cum am spus – că tradiția noastră, poezia, folclorul este atât de bogat – mă gândeam așa dacă am ști mai mult sau ne-am conforma în viața noastră cu ceea ce ne învață *Sfânta Scriptură*, ar fi Raiul pe pământ. Dar cred că această manifestare ne ajută în această direcție, felicitări domnule profesor, vă dorim mulți ani de viață, având în vedere că sunteți încă tânăr și aveți același entuziasm ca la început, ba, mai mult, crescând, vă mulțumesc că e molipsitor și pentru cei mai tineri, de aceea Părintele Mitropolit pe de o parte vă

felicită, pe de altă parte vă dă binecuvântarea ca lucrările să se desfășoare cât mai cu folos – cum spunea doamna prodecan – posibil, și susține mai departe această lucrare atât de frumoasă, de benefică și de necesară astăzi. Felicitări și zile frumoase la noi la Iași, în Muzeul Mitropolitan! Domnul profesor aseară la Trinitas a avut o intervenție foarte frumoasă, a vorbit între altele și despre această manifestare academică; unde e mai potrivit decât aici, unde este citită *Biblia*, dar, mai cu seamă, este trăită. Felicitări, domnule profesor, și binecuvântarea Părintelui Mitropolit dumneavoastră și tuturor participanților la cea de-a opta ediție!

Eugen Munteanu: Mulțumesc foarte mult, părinte, mulțumim pentru mesajul transmis din partea Înalt Prea Sfinției Sale, Părintelui Teofan, pe care-l simțim realmente aici, pentru că la pomenita de dumneavoastră sesiune de acum o săptămână a stat aici cu noi, ceea ce se întâmplă rar cu un ierarh. A stat la lucrări și ne-a ascultat pe fiecare în parte, ba uneori a și intervenit. Vă rog să-i transmiteți mulțumirile noastre! Acum, apropo de ce spuneți dumneavoastră, credem că așa stau lucrurile. Goethe, marele Goethe spunea: „*Noul Testament* e limba maternă a Europei”. Chiar și cei care nu vor sau se declară împotriva, ateii și așa mai departe, chiar și cei aflați pe trepte diferite ale desăvârșirii lor în credință n-au cum să nu recunoască, chiar dacă nu recunosc, ei sunt impregnați de spiritul *Sfintei Scripturi*. Ceea ce vreau să spun este că noi, cei care ne-am ales acest domeniu de studiu, repet, suntem niște privilegiați. Ne aflăm, prin urmare, în liga cea mai înaltă. Studiul *Sfintei Scripturi* este inepuizabil, de aceea pregătirea, competențele pe care le reclamă – doamna Cifor a menționat studiul limbilor clasice; se adaugă, firește, competențele de istorie, competențele chiar în disciplinele teologice, în dogmatică și în altele – ne ajută să înțelegem mai bine, pe de altă parte, specialitatea fiecăruia dintre noi ne permite să luminăm mai multe aspecte care altfel nu se pot lumina. Așa încât eu, în ceea ce mă privește, după cum am zis și în prima parte a acestei adunări, îmi exprim convingerea că studiile biblice la Iași vor continua și pentru că nu avem cum să renunțăm la o mică competență inclusiv organizatorică pe care am căpătat-o. Mulțumim tuturor membrilor prezidiului, declarăm prima pauză de cafea, după care ne întoarcem să continuăm cu cele două comunicări în plen. Vă mulțumesc!